

Lars-Erik Edlund

Birkasvenskan/Hedebynordiskan – kring en språkhistorisk konstruktion

I en klassisk studie 1936 diskuterar Bengt Hesselman den s.k. *birkasvenskan*. I fokus står den sekundära diftongeringen av germanskt långt e^2 i ord som *här* till *ia/iä* (o. likn.).

Utbredningen av detta drag är i nutida dialekter visserligen inte sammanhängande, men utifrån belägg i äldre skriftkällor argumenterar Hesselman för att diftongeringen tillhört hela Östersjöområdet och att den kan sättas i samband med utvecklingar på kontinentalt område. Från Hedeby – med dess centrala läge där Östersjöområdets och Nordsjöområdets handlande nordbor möttes och mötte folk från kontinenten – spreds inflytandet.

Gun Widmark har i flera arbeten (1994, 2001, 2010) vitaliserat hypotesen om birkasvenskan, som hon förresten föredrar att benämna *hedebynordiskan*. Ytterligare material som stöder men också problematiserar hypotesen dras fram, bl.a. att den nämnda diftongeringen inte bara finns i östra Sverige utan även i Västsverige och Norge. Dessutom kan också andra språkdrag fogas in i det hedebynordiska sammanhanget. Den vikingatida hedebynordiskan anammades, menar Widmark, inte av hela befolkningen utan bara av vissa, framför allt den stormansklass som stod bakom vikingafärderna. Om hedebynordiskan börjar som prestigespråk lever den inte kvar som ett sådant – det rör sig i stället om vikande språkdrag. Bäst bevarade är de hedebynordiska dragen i gotländska och dalmål, där de fått en identifierande funktion.

Att vikingatidens dialekter på uppsvenskt område på detta sätt präglats av kontinentens språk återstår dock väsentligen att bevisa. Eftersom det rör sig om novationer kan man i princip tänka sig att påverkan gått i olika riktningar, och man kan inte heller utesluta möjligheten av att identiska ljudutvecklingar uppstått oberoende av varandra. Ljudutvecklingarna kan också i flera fall förklaras som språkinterna. Reservationer som dessa har framförts av olika forskare.

Föredraget behandlar den diskussion som förts om birkasvenskan/hedebynordiskan och berör därvid den språkliga argumentationen beträffande denna konstruktion samt styrkor och svagheter som ligger i denna typ av syntetiserande språkhistoria.